

ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΟΜΙΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΙΑ

Του Παναγιώτη Κ. Περισιάνη

Θα ήθελα πρώτα να ευχαριστήσω τον πρόεδρο και τα μέλη του Δ.Σ. του Εκπαιδευτικού Ομίλου Κύπρου για την ευγενική τους πρόσκληση να μιλήσω στη σημερινή εορταστική εκδήλωση για τα 20 χρόνια από την ίδρυση του Ομίλου και για την απόδοση τιμής στον αείμνηστο πρώτο πρόεδρό του Χρήστο Θεοφιλίδη .

Επειδή πιστεύω πως η σημερινή μέρα προσφέρεται, εκτός των άλλων, και για προβληματισμό, επέλεξα ως θέμα της ομιλίας μου ένα είδος συνέχειας σ'όσα έχουν ειπωθεί μέχρι τώρα για τον Όμιλο. Συγκεκριμένα, σκέφτηκα να μιλήσω για τις προκλήσεις που ορθώνονται μπροστά στον Όμιλο σήμερα και τα επόμενα δέκα ως είκοσι χρόνια.

Πιστεύω πως ο προβληματισμός για το μέλλον του Ομίλου πρέπει να είναι συνάρτηση τριών παραμέτρων, πρώτα, του πολύ σημαντικού αλλά εν πολλοίς άγνωστου ρόλου που διαδραμάτισαν στον τομέα της άτυπης εκπαίδευσης όμιλοι, σωματεία, λέσχες, αναγνωστήρια, και άλλες μη κυβερνητικές οργανώσεις στην Κύπρο αλλά και ευρύτερα στην Ελλάδα από το 19^ο αιώνα μέχρι σήμερα, δεύτερο, των σημερινών μεγάλων εκπαιδευτικών και παιδαγωγικών αναγκών της Κύπρου στη θεραπεία των οποίων μπορεί και πρέπει να συμβάλει ο Εκπαιδευτικός Όμιλος και, τρίτο, των εκπληκτικών δυνατοτήτων και ευκαιριών που δημιουργήσαν για συνέχιση, διεύρυνση και αναβάθμιση της δράσης του Εκπαιδευτικού Ομίλου οι σύγχρονες παγκόσμιες εξελίξεις στις αντιλήψεις για τη γνώση και τη μάθηση και στην εκπαιδευτική τεχνολογία.

Η πλούσια δράση του Εκπαιδευτικού Ομίλου τα τελευταία είκοσι χρόνια, όπως παρουσιάστηκε στην αρχή της υπό εξέλιξη εκδήλωσης από το σημερινό του Πρόεδρο και την καθηγήτρια Μ.Κουτσελίνη, είναι φανερό ότι δημιούργησε μια αξιόλογη κληρονομιά άγρυπνης παιδαγωγικής συνείδησης και μεγάλης και σημαντικής προσφοράς στον τομέα της άτυπης εκπαίδευσης. Για να κατανοήσουμε καλύτερα τη σημασία αυτής της κληρονομιάς, πρέπει να

τη δούμε ως συνέχεια της μεγάλης κληρονομιάς που άφησε ο Εκπαιδευτικός Όμιλος της Ελλάδας αλλά και δεκάδες άλλοι όμιλοι, λέσχες, σωματεία, αναγνωστήρια που έδρασαν στον τομέα της άτυπης εκπαίδευσης τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Κύπρο. Η δράση αυτή άρχισε λίγα χρόνια μετά το τέλος της ελληνικής επανάστασης του 1821 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Η προσφορά τους θεωρήθηκε από την αρχή πολύ σημαντική. Ήδη από το 1875, όπως μαρτυρεί ο ιστορικός του ελληνικού πολιτισμού και της ελληνικής εκπαίδευσης Κ.Θ. Δημαράς, επικράτησε στην Ελλάδα η αντίληψη ότι «διά των συλλόγων θέλει συμπληρωθεί το έργο της μεγάλης εθνικής επαναστάσεως και ό,τι κατέλιπον ατελές η σπάθη και το πυροβόλον, τούτο θέλει αποτελειώσει η νέα γενεά διά των συλλόγων» (Κ.Θ. Δημαράς, 1994, σ.401).

Τόσο η ιστορία της Ελλάδος όσο και εκείνη της Κύπρου είναι γεμάτες από ονόματα σωματείων, συλλόγων και ομίλων που προσέφεραν πολλά όχι μόνο στον εκπαιδευτικό τομέα αλλά και στον πολιτιστικό, τον κοινωνικό και τον εθνικό. Είναι τα σωματεία, οι σύλλογοι και οι όμιλοι που συνέβαλαν στη διάδοση και άνθηση του νεοελληνικού διαφωτισμού το τέλος του 18^{ου} και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, είναι αυτοί που αποτέλεσαν τον ισχυρό μοχλό για εξευρωπαϊσμό της ελληνικής κοινωνίας με τη διάδοση και εμπέδωση του γραμματισμού και των αξιών της αστικής ζωής και της ευρωπαϊκής συμπεριφοράς, είναι αυτοί, τέλος, που με τις προοδευτικές εκπαιδευτικές ιδέες τους συνέβαλαν στη ριζική μεταρρύθμιση των εκπαιδευτικών αντιλήψεων, θεσμών και πρακτικών.

Ο πιο γνωστός όμιλος στην Ελληνική ιστορία είναι βέβαια ο Εκπαιδευτικός Όμιλος της Ελλάδας, που ιδρύθηκε το 1910 από τους Δημήτρη Γληνό, Αλέξανδρο Δελμούζο, Μανώλη Τριανταφυλλίδη, Λορέντζο Μαβίλη, Ν. Καζαντζάκη και άλλους φιλελεύθερους διανοητές και μεταρρυθμιστές. Η εκπαιδευτική ιστορία αναγνωρίζει σήμερα ότι όλοι αυτοί προσέφεραν μέσω του Εκπαιδευτικού Ομίλου μεγάλες υπηρεσίες στη φιλελευθεροποίηση, δημοκρατικοποίηση και εκσυγχρονισμό της ελληνικής εκπαίδευσης αλλά και στην πνευματική και πολιτιστική αναγέννηση του νεότερου Ελληνισμού (Σ. Μπουζάκης, 1998, σσ.62-63).

Στην Κύπρο οι πολιτιστικοί, πνευματικοί και εκπαιδευτικοί σύλλογοι άρχισαν να ιδρύονται από το τέλος του 19^{ου} αιώνα και να δραστηριοποιούνται τόσο στη διάδοση του γραμματισμού με την ίδρυση νυκτερινών σχολείων, όσο και στην πνευματική και πολιτιστική αναβάθμιση των πολιτών με την οργάνωση διαλέξεων και συζητήσεων, ποιητικών πρωινών και μουσικών και λογοτεχνικών εσπερίδων. Οι πιο σημαντικοί από αυτούς ήταν η Λέσχη **Ελπίς**, ο Σύλλογος **Ζήνων**, ο Σύλλογος **Σόλων**, ο Σύλλογος **Ομόνοια** και ο **Κυπριακός Σύλλογος** στη Λευκωσία, ο Σύλλογος **Κιτιεύς** στη Λάρνακα, ο Σύλλογος **Ισότης** και η Λέσχη **Ένωσις** στη Λεμεσό, και η Λέσχη **Ομόνοια** στην Πάφο (Κ. Χρυσάνθης, 1986; 271-295).

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στο σημείο αυτό για το **Αναγνωστήριο «Η Αγάπη του Λαού»**, που ιδρύθηκε πρώτα στη Λευκωσία το 1892 και είχε ως πρώτους προέδρους τον Γ. Νικόπουλο, υπεύθυνο και συντάκτη της εφημερίδας **Φωνή της Κύπρου**, ύστερα τον Αχιλλέα Λιασίδη, βουλευτή και δήμαρχο Λευκωσίας, και στη συνέχεια τον Νικόλαο Καταλάνο, ελλαδίτη καθηγητή των Μαθηματικών και Φυσικών στο Παγκύπριο Γυμνάσιο. Η επέκταση ,στη συνέχεια, του έργου του Αναγνωστηρίου με ίδρυση ανεξάρτητων αναγνωστηρίων με το ίδιο όνομα σε πολλές κωμοπόλεις και ο εξοπλισμός των οικημάτων τους με βιβλιοθήκες και μουσικά όργανα συνέβαλαν όχι μόνο στην ευρεία διάδοση της άτυπης εκπαίδευσης και στην ύπαιθρο, αλλά και στην ηθική αναγέννηση του λαού ,αφού το Αναγνωστήριο απαιτούσε από τα μέλη του να επιδεικνύουν κόσμια συμπεριφορά και τους απαγόρευε να χαρτοπαίζουν και να πίνουν οινόπνευματώδη ποτά. Συνέβαλε επίσης στην ενίσχυση της πολιτιστικής και εθνικής ταυτότητας.

Η δεύτερη παράμετρος που πρέπει ο Εκπαιδευτικός Όμιλος να λάβει υπόψη του στον καθορισμό των μελλοντικών δραστηριοτήτων του είναι οι σημερινές εκπαιδευτικές και παιδαγωγικές ανάγκες. Οι βασικότερες απ'αυτές είναι οι ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε θέματα σχετικά με τα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα (βοήθεια στην εξοικείωση με την καινούργια διδακτική ύλη και στην αναζήτηση τρόπων μετασχηματισμού της διδακτέας ύλης σε υλικό κατάλληλο για διδασκαλία και δημιουργική προσφορά της στην τάξη) και σε θέματα σχετικά με τις νέες αντιλήψεις για τη γνώση και τη μάθηση.

Το μέγεθος και η σημασία των αναγκών αυτών φαίνονται καθαρότερα, αν ληφθούν υπόψη δύο σημερινά δεδομένα, πρώτα, ο μεγάλος αριθμός των εκπαιδευτικών προδημοτικής, δημοτικής, μέσης, γενικής και μέσης τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης (κάπου δώδεκα χιλιάδες) και, δεύτερο, η αδυναμία του Υπουργείου Παιδείας να εξεύρει τους οικονομικούς πόρους και το χρόνο για να προσφέρει συχνή και ουσιαστική επιμόρφωση σε ένα τόσο μεγάλο αριθμό εκπαιδευτικών.

Οι ανάγκες αυτές υπογραμμίζονται ακόμα περισσότερο, αν ληφθεί υπόψη η τρίτη παράμετρος, δηλαδή η πίεση που προκαλείται από τη συνειδητοποίηση της ύπαρξης σήμερα πολλών και μεγάλων νέων δυνατοτήτων για διαρκώς καλύτερη και ευρύτερη μάθηση που δημιούργησε η σύγχρονη μετανεοτερική εποχή. Μιλούμε για τις παγκόσμιες εξελίξεις τόσο στον τομέα των αντιλήψεων για τη γνώση και τη μάθηση όσο και στην εκπαιδευτική τεχνολογία. Ποτέ στο παρελθόν οι εκπαιδευτικοί δεν αντιμετώπισαν τόσες αλλαγές όσες αντιμετωπίζουν διεθνώς σήμερα. Όπως έγραψε ο καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Bristol Roger Dale, “το έργο των εκπαιδευτικών σήμερα είναι περισσότερο δύσκολο από άλλοτε, γιατί δεν έχουν απλώς να διδάξουν τα ίδια πράγματα με διαφορετικό τρόπο αλλά διαφορετικά πράγματα με διαφορετικό τρόπο. Διαφορετικά πράγματα, όχι μόνο γιατί παράγεται συνεχώς νέα γνώση με ταχείς ρυθμούς με αποτέλεσμα να ξεπερνιέται και να γίνεται απαρχαιωμένη αυτή που διδάσκεται σήμερα, αλλά και γιατί άλλαξε και ο τρόπος που βλέπουμε τη γνώση (δεν τη βλέπουμε πλέον μόνο ως πληροφορίες για πράγματα και γεγονότα αλλά και ως δεξιότητες). Και διαφορετικός τρόπος διδασκαλίας γιατί, πρώτο, ο μαθητικός πληθυσμός περιλαμβάνει σήμερα όχι μόνο τους καλούς, όπως παλαιότερα, αλλά το σύνολο των μαθητών και, επιπλέον, όλους τους ενήλικες οι οποίοι αποτελούν τον πληθυσμό της διά βίου εκπαίδευσης, δεύτερο, γιατί η εκπαιδευτική τεχνολογία έθεσε στη διάθεσή μας καταπληκτικά μέσα που διευκολύνουν τη μάθηση και την κάνουν πολύ πιο δημιουργική και αποτελεσματική, τρίτο, γιατί ξέρουμε καλύτερα το ρόλο της γλώσσας στη μάθηση και τους τρόπους να την αξιοποιούμε σωστά, τέταρτο, γιατί κατανοούμε πλέον ότι όλες εκείνες οι διευθετήσεις που έκανε η νεοτερικότητα για μάθηση πριν τριακόσια τόσα χρόνια είναι ξεπερασμένες και πρέπει να αντικατασταθούν με άλλες

κατάλληλες για τη σημερινή μετανεοτερική εποχή και, πέμπτο, γιατί ξέρουμε πλέον πως τα όρια μεταξύ της μάθησης που γίνεται στην τάξη και της μάθησης που επιτυγχάνεται την ώρα της εργασίας ή της ψυχαγωγίας έχουν εκμηδενιστεί (P.Broadfoot, 2009 : 1252).

Όλες αυτές οι εξελίξεις έχουν υπογραμμίσει την αξία της άτυπης εκπαίδευσης, της εκπαίδευσης δηλαδή που επιτυγχάνεται έξω από το σχολείο και την τάξη και έξω από τα τυπικά πανεπιστημιακά προγράμματα επιμόρφωσης. Αν σ' αυτά όλα προσθέσουμε τα προβλήματα χρόνου και δαπάνης που, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, δυσκολεύουν την προσφορά συστηματικής τυπικής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, τότε κατανοούμε καλύτερα πόσο σημαντικός μπορεί να είναι ο ρόλος του Εκπαιδευτικού Ομίλου τα επόμενα χρόνια.

Πιστεύω πως υπάρχουν τρεις τρόποι με τους οποίους ο Όμιλος μπορεί να βοηθήσει. Ο πρώτος είναι να συμβάλει, όσο μπορεί, τόσο στη δημιουργική και αποτελεσματική ενδοϋπηρεσιακή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών όσο και στην περαιτέρω ενίσχυση της επιστημονικής και επαγγελματικής συμπεριφοράς τους. Η επιμόρφωση θα πρέπει να έχει τόσο θεωρητικό όσο και πρακτικό χαρακτήρα, να στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό σε συμπεράσματα μικρών ερευνών που αναλαμβάνουν τα μέλη της Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου και του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου αλλά και μάχιμοι εκπαιδευτικοί στις δικές τους σχολικές μονάδες, και να έχουν κύριο σκοπό την αλλαγή των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών για την εκπαιδευτική γνώση και τη μάθηση. Τα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα στηρίχθηκαν, δυστυχώς, σε ελλιπή θεωρητική βάση όσον αφορά στη φύση της εκπαιδευτικής γνώσης. Παράλληλα, έδωσαν περισσότερη έμφαση στη διδακτική παρά στην κατανόηση της γνώσης, με αποτέλεσμα να συνεχίζεται η εξάρτηση των εκπαιδευτικών από την Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων και τα κλιμάκια ετοιμασίας διδακτικού υλικού. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να βοηθηθούν να νιώσουν ελεύθεροι και ικανοί να μετασχηματίζουν οι ίδιοι τη διδακτική ύλη και να παράγουν το διδακτικό υλικό που χρειάζονται, ώστε να σταθούν στα δικά τους πόδια.

Ο δεύτερος τομέας είναι τα σοβαρά προβλήματα της ανάγκης αλλαγής των αντιλήψεων για τη γνώση και τη μάθηση και της περιορισμένης χρήσης της εκπαιδευτικής τεχνολογίας. Η κατάσταση στους τομείς αυτούς είναι τέτοια, που πιστεύω ότι αδικούμε σοβαρά τους μαθητές μας. Όπως είναι γνωστό, με την ένταξη της Κύπρου στην Ευρώπη οι μαθητές μας θα έχουν να ζήσουν πιο έντονα μέσα στην κοινωνία της γνώσης και να ανταγωνισθούν νέους άλλων ευρωπαϊκών χωρών που υπερέχουν μαθησιακά από αυτούς λόγω της καλύτερης αξιοποίησης της εκπαιδευτικής τεχνολογίας στα σχολεία τους..

Ανάγκη αλλαγής των αντιλήψεων για τη γνώση και τη μάθηση υπάρχει και για τους γονείς. Είναι πραγματικά κρίμα οι γονείς της Κύπρου, οι οποίοι στο σύνολό τους επιδεικνύουν συγκινητικό ενδιαφέρον για τη μόρφωση των παιδιών τους, να καταστρέφουν αυτή την εντύπωση λόγω άγνοιας που τους οδηγεί συχνά σε αψυχολόγητες ενέργειες. Ο Εκπαιδευτικός Όμιλος θα πρέπει να εξετάσει το ενδεχόμενο να διοργανώσει σεμινάρια σχετικά με την εκπαιδευτική γνώση και για τους γονείς.

Τέλος, πολύ ενεργός πρέπει να είναι ο ρόλος του Ομίλου και στην ενίσχυση του ενδιαφέροντος των πολιτών στα πραγματικά προβλήματα της εκπαίδευσης. Μέχρι το 1960 τα ενδιαφέροντα αυτά ήταν γνήσια και ισχυρά. Για διάφορους λόγους αυτά εξασθένησαν. Οι γονείς ενδιαφέρονται μόνο για την πρόοδο των δικών τους παιδιών και η μεγάλη μάζα των πολιτών αδιαφορεί σχεδόν πλήρως. Χωρίς όμως το ισχυρό ενδιαφέρον της κοινωνίας, η εκπαίδευσή μας δεν μπορεί να προοδεύσει.

Η ενεργός αυτή εμπλοκή του Εκπαιδευτικού Ομίλου είμαι βέβαιος ότι θα βρει μιμητές. Αυτό θα σημαίνει δημιουργία μεγαλύτερου και γνησιότερου ενδιαφέροντος για την εκπαίδευση, ανάλογο προς εκείνο που είχε δημιουργηθεί στις αρχές του 20^{ου} αι. Είναι αυτό το γνήσιο ενδιαφέρον και η πολύπλευρη συμμετοχή που συνέβαλαν τότε στην αλματώδη πρόοδο της εκπαίδευσης της Κύπρου και που άλλαξε το νησί σε ελάχιστο χρονικό διάστημα από μια χώρα που, όπως τη χαρακτήριζαν οι επισκέπτες της το 1900 , ζούσε ακόμα όπως ζούσαν οι άνθρωποι την εποχή του Χριστού, σε

μια πολιτισμένη ευρωπαϊκή χώρα. Πιστεύω πως μόνο όταν η εκπαίδευση της Κύπρου αγκαλιαστεί, όπως τότε, με αγάπη και ενδιαφέρον από όλους τους φορείς της Κύπρου, πνευματικούς, πολιτιστικούς και πολιτικούς, μπορούμε να περιμένουμε πως θα υπάρξει ουσιαστική πρόοδος στα εκπαιδευτικά πράγματα του τόπου.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Broadfoot, P. (2009) "Time for a scientific revolution? from Comparative Education to Comparative Learnology, *International Handbook of Comparative Education*. Edited by R. Cowen and A. Kazamias, London: Springer.

Δημαράς, Κ.Θ. (1994) *Ελληνικός Ρομαντισμός*, Αθήνα: Ερμής.

Μπουζάκης, Σ (1998) *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1998)*, Αθήνα: Gutenberg.

Χρυσάνθης, Κ. (1986) «Σωματεία και Οργανώσεις της Κύπρου», στο Δήμο Λευκωσίας (1986) *Κυπριακά 1878-1955, Διαλέξεις Λαϊκού Πανεπιστημίου*, αρ. 2, σσ.271-295.